Цана асобнага нумару 20 грошаў.

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

НАША ПРАЎДА

Выходзіць два разы у тыдзень.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6 (Wileńska 12. m. 6) Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністр. ад 9 да 3.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 зл. 50 гр. Для заграніцы ўдвая даражэй. Перамена адрэса 30 гр.

Непрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукаванага залежыць ад Рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 гр. за радок пэтыту ў 1 шпальту.

№ 47 — Вільня, Серада 14-га верасьня 1927 г. — Год I

Камісар Ураду на м. Вільню на падставе прэсавага дэкрэту сканфіскаваў № 46 „Нашае Праўды“ з 10-га верасьня за зьмяшчэньне стацьці „Мірны пачын Польшчы ў Лізе Народаў“. Што „праступнае“ знайшоў у гэтай стацьці Камісар Ураду, — ніяк не згадаем!

Першыя ластаўкі.

Мы неаднакроць зварачалі ўвагу нашага грамадзянства на тыя агідныя рэчы, якія вытвараюць з літоўскімі працоўнымі масамі — літоўскія фашысты, захапіўшы, як ведама, уладу шляхам гвалту і пры дапамозе чужацкіх грошы. Мы надавалі факты бандыцкіх расправаў гэтых захватчыкаў улады, чыненых над барацьбітамі за волю і правы літоўскіх сялян і работнікаў — ўсё пад відам „барацьбы з камунізмам“. Сотні людзей кінены ў вастрогі. Цэлы рад ідэйных дзеячоў—паапросту забіты камэдыйнымі судамі — па загаду ўраду фашыстаў. Сярод засуджаных на сьмерць былі і паслы на Сойм, людзі, далёкія ад камунізму. А вось цяпер ізноў уцяклі ажно ў... Польшчу два соймавых пасла: Поплаўскас і Кедыс, на якіх урад Вальдэмараса зрабіў праўдзівую аблаву, каб пасадзіць за краты, а мо' і казьніць...

Ясна, што літоўскія масы ня могуць спакойна сядзець і глядзець на ўсе гвалты, чыненыя фашыстамі,—ня могуць пагадзіцца з разгромам усяго арганізаванага жыцьця работнікаў, ня могуць сьцярпець, каб ад імя народу гаспадараваў у краю слугі чужацкага капіталу. І вось мы ўжо маем першыя ластаўкі, якія весьцяць набліжэньне мамэнту вызваленьня Літвы спад улады захватчыкаў ўе: *ў Літве пачаліся народныя паўстаньні.*

Побач мы падаем падробную інфармацыю аб рэвалюцыйным выбуху, які адбыўся ў м. Таўрогах. Тут мусім адзначыць той бясспрэчна пацьвяржаны факт, што літоўскія масы—пасьля бязмала году фашыстаўскае гаспадаркі—*пачынаюць падыймаць галаву,* пачынаюць шукаць спосабаў вызваленьня спад улады фашызму.

Як апавядаюць літоўскія паслы, якія ўцяклі толькі-што з Літвы ў Вільню, фашыстаўскі тэрор дайшоў тамака найвышэйшае меры. Урад трымаецца выключна на войску. Толькі зусім малая жменька літоўскіх шовіністаў падтрымлівае фашыстаўскую ўладу. Селянін, работнік, навет дробны мешчанін і сярэдні інтэлігент—усе адносяцца да ўраду Вальдэмараса роўна варожа. І ў гэтым—парука, што—коць і цаной мо' доўгага яшчэ змаганьня, цаной крывавых ахвяр і мучаніцтва—працоўныя масы Літвы скінуць фашыстаўскую ўладу і самі возьмуць у свае рукі кіраваньне жыцьцём сваей роднай зямлі.

Мы вітаем першае рашучае, хоць і няўдалае выступленьне літоўскіх барацьбітаў за волю працоўных. Вітаем тым больш шчыра, што жывем з імі побач, што ад вякоў наша і іх гістрыя была цесна зьвязана ў-вадно, што і ў будучыне нашае суседзкае сужыцьцё павінна быць абаперта на добрай згодзе і цесным супрацоўніцтве—перадусім на супрацоўніцтве гаспадарчым. Але апошняе магчыма толькі тады, калі і на ўсей Беларусі, і ў Літве ўложацца *аднолькавыя сацыяльна-палітычныя адносіны,* калі і тут і там панаваць будзе *воля працоўных.*

Рэвалюцыйны выбух у Літве.

Паўстаньне ў Таўрогах.

9-га верасьня ў 4 гадз. раніцы група ўваружаных людзей лікам каля 60 пад камандай капітана запасу Маюса неўспадзеўкі захапіла будынак, у якім месьцяцца павятовыя ўлады, паліцэйскае ўпраўленьне і мястовая каманда. Капітан Маюс, выступаючы ў імя ВЫЗВАЛЕНЬНЯ ЛІТВЫ АД ЗАХВАТЧЫКАЎ УЛАДЫ, абвясьціў сябе камандантам места і ўзяў у свае рукі ўладу. З вастрогу былі выпушчаны палітычныя вязьні, якія далучыліся да паўстанцаў.

Паўстанцы занялі пошту, тэлеграф і аддзел Эмісыйнага Банку, узяўшы ў апошнім 2,000 літаў і 3,000 даляраў. Былі захоплены імі і склады аружжа.

У працягу 12 гадзін паўстанцы трымаліся ў месьце. Але вестка аб іх выступленьні была перададзена ў Клайпэду, скуль улада ўраз-жа выслала войска. Войска штурмавала места і заняло яго. У часе бітвы адзін з паўстанцаў быў забіты, некалькі ранены. Аб стратах войска ўрадавае апавяшчэньне нічога ня кажа.

Перад наступаючым войскам паўстанцы прымушаны былі пакінуць места і адступіць у Юрборскі лес, які ўрадавае войска акружыла. Частку паўстанцаў узялі ў палон. Павадыр паўстанцаў Маюс уцёк.

Паводле газэтных вестак, паўстаньне мела быць паднята адначасна ў м. Оліце, але ўлада перашкодзіла гэтаму загадзя.

Што кажа ўрад.

Літоўскае ўрадавае агенцтва, якому трэба вельмі асьцярожна верыць, назвала паўстаньне „камуністычным“. Афіцыяльны камунікат глуха дадае, што ў паўстаньні, апрача камуністаў, прымалі ўчасьце і „некалькі сяброў іншых партыяў“... Паўстаньне арганізавана пад кіраўніцтвам нейкага капітана Маюса, які быў быццам выдалены з літоўскай арміі за шпіёнства... Але само агенцтва сцьвярджае, што гэты павадыр „камуністычнага паўстаньня“ належыць да партыі **народных сацыялістаў**...

Кап. Маюс скрыўся. За яго галаву літоўскія ўлады назначылі нагароду 5.000 літаў.

Спачатку паўстаньне мела значны пасьпех.—Паўстанцы хутка занялі ўвесь горад, захапілі ўсе яго ўстановы, узялі ў мясцовым аддзяленьні Дзяржаўнага Банку значную суму грошаў. Увечары ўлады, аднак, ужо апанавалі места ізноў, арыштавалі звыш 100 асобаў. Галоўныя павадыры быццам уцяклі заграніцу.

Урадавы тэрор пашыраецца...

Літоўская прэса паведамляе, што ў сувязі з паўстаньнем у Таўрогах зроблены масавыя вобыскі і арышты ў іншых местах краю. Сярод арыштаваных ёсьць **паслы Сойму**, радныя местаў і інш... Агулам па ўсей Літве арыштавана больш за 1.000 асоб.

Як заявіў мін. унутраных спраў Літвы, сярод павадыроў, якія ўцяклі заграніцу, знаходзіцца пасол Сойму **сацыял-дэмакрат** Мікульскі, які быццам разам з іншымі, што ўцяклі, забраў з сабой 230 тысяч літаў, якія былі зрабаваны быццам у Банку ў Таўрогах. Мэта гэткай заявы—ясная: літоўскі ўрад хоча мець „падставы“ дзеля дамаганьня выдачы гэтых павадыроў паўстаньня, як звычайных злодзеяў...

У радзе мест абвешчана ваеннае палажэньне.

Пасол Мікульскі — забіты!

Адзін з галоўных павадыроў паўстаньня, пасол Сойму Мікульскі (сац.-дэм.), аб „уцёках“ якога з „украдзенымі грашмі“ афіцыяльна налгаў фашыстаўскі ўрад,—як аказалася, **забіты** тым-жа ўрадам. У часе баёў у Таўрогах Мікульскі забарыкадаваўся ў сваім доме. Войска пачало абстрэліваць дом, і Мікульскі аказаўся забітым.

Яшчэ адна ахвяра.

Адзін з чынных учасьнікаў паўстаньня, студэнт Баніс, які разам з сваімі таварышамі разброіў паліцыю ў Таўрогах, ранены ў баёх і ўзяты ў палон. Яму прышлося адрэзаць руку.

Два літоўскіх паслы ўцяклі ў Польшчу.

Аб „камуністычным характэры“ паўстаньня неяк дзіўна—паміж іншым — сьведчыць тое, што з Коўны ў Польшчу ўцяклі, ратуючы свае жыцьцё, два паслы літоўскага Сойму — Паплаўскас і Кедыс, абодва — сябры **сацыял дэмакратычнай фракцыі Сойму**... Абодва паслы ясна кажуць, што ратавалі свае жыцьцё ад літоўскага ўраду...

Паслы, прыехаўшы ў Вільню, зьвярнуліся да ваяводы, каб дазволіў ім астацца у Вільні, як „азылянтам“. Ваявода даў на гэта сваю згоду.

Што кажуць літоўскія паслы.

Уцёкшы з Літвы ў Вільню, паслы Паплаўскас і Кедыс падзяліліся з прэсай інфармацыямі аб тым, што робіцца ў Літве,— у тым ліку і аб паўстаньні ў Таўрогах.

Вось, што зьмяшчае з іх слоў „Kur. Wil.“.

Перасьледаваньне работніцкага руху.

У Літве фашыстаўскі ўрад зусім разграміў работніцкі рух. З агульнага ліку 18 прафэсіянальных саюзаў 12 зачынены ўладай — нібы-то за спагаданьне камуністам. Астаўшыяся 6 саюзаў існуюць толькі на паперы. Усякая праца іх спыняецца ўладай. Ад часу фашыстаўскага перавароту ня мог адбыцца ніводзін работніцкі сход на правінцыі — з прычыны забароны з боку ўлады. Толькі ў Коўне адбыліся два работніцкія сходы, але... ў салі было больш паліцыі, чым работнікаў! Кожын з чынных павадыроў работніцкага руху знаходзіцца пад нясупынным наглядам паліцыі. Як толькі ён выяўляе шырэйшую дзеяльнасьць, яго ўраз-жа арыштоўваюць, як „камуніста“. У вастрозе яму прапануюць... выехаць з краю заграніцу! Інакш—абяцуюць трымаць без канца. Большая частка работніцкіх дзеячоў гэтак была прымушана выехаць у Латвію, Фінляндыю, Нямеччыну. У такой атмасфэры немагчыма жыць і працаваць.

Чаму паслы ўцяклі?

Нядаўна ў Коўну прыяжджаў старшыня міжнародавага бюро працы пры Лізе Народаў, Альбэр Тома, каб пазнаёміцца з палажэньнем работнікаў. Пасол Поплаўскас, як старшыня цэнтралі прафсаюзаў, даў яму патрэбныя інфармацыі. За гэта ўрад загадаў арыштаваць яго і ягонага супрацоўніка пасла Кедыса. Ад арышту яны ўхіліліся, бо, спадзяючыся бяды, не начавалі дома. Пасьля перайшлі праз граніцу—у Польшчу.

Аб паўстаньні ў Таўрогах.

Паслы рашуча пярэчаць заявам ураду, быццам у Таўрогах паўстаньне штучна выклікалі камуністы. Не: гэта—стыхійны одрух народу. У Таўрогах — па думцы паслоў — паўстаньне выбухнула ў выніку распачатых паліцыяй вобыскаў і арыштаў сярод работніцкіх павадыроў, і гэта вывела масы з раўнавагі. Народ выступіў з аружжам у руках—супраць зьдзекаў і беспадстаўных арыштаў. Дый наагул **масы ў Літве—падмінаваны. Даволі аднае іскры, і можа ўзьняцца выбух з вялікшай сілай, чым у Таўрогах.**

Тактыка фашыстаўскага ўраду.

Цяперашні ўрад увесь работніцкі рух агулам называе камуністычным. У часе перавароту павадыр яго, Гловацкіс, з сваім войскам проста вырэзываў цэлую масу людзей, абвінавачваючы іх у камунізьме. Урад трымаецца адно толькі на арміі і жменьцы літоўскіх шовіністаў, якія ў масах не прадстаўляюць ніякае рэальнае сілы. Селянін, работнік, ды навет дробны мешчанін і сярэдні інтэлігент варожа настроены адносна да ўраду,

---

Як бачым, мэтады дзеяльнасьці фашыстаў — усюды аднолькавыя, незалежна ад таго, у якім краю фашысты гаспадаруюць. Усюды йдзе барацьба перадусім з актыўнасьцяй масы, усюды перадусім разьбіваюцца масавыя арганізацыі, а павадыры масаў ідуць за краты. І ўсюды пад уладай фашыстаў добра жывецца адно толькі буйнейшай буржуазіі, або прадажнай каналіі!

Паход проці беларусаведаў.

Як ведама ўсім, палітыка ўладаў у адносінах да Віл. Бел. Гімназіі была такая, што трэба дзівіцца, як Гімназія да гэтага часу яшчэ жыве, і ня толькі жыве, але і разьвіваецца і—будзем спадзявацца, — на злосьць ворагам нашым, будзе разьвівацца. Але я ня зьбіраюся шырока пісаць аб ёй, а абмяжуюся толькі адным характэрным мамэнтам.

Дазвол на адчыненьне Віл. Бел. Гімназіі, закладзенай з ініцыятывы нябожчыка Ів. Луцкевіча, атрымаў Бел. Камітэт помачы пацярпеўшым ад вайны на самым канцы 1918 году ад літоўскіх уладаў. Толькі нязвычайныя высілкі, пры бадай поўнай адсутнасьці срэдзтваў, далі магчымасьць фактычна распачаць працу ў гімназіі У часе савецка-польскай вайны гімназія, праўду сказаць, ня мела вялікіх прыкрасьцяў ад польскіх уладаў, бо тады быў „палітычны курс“, разьлічаны на здабыцьцё прыхільнасьці да сябе беларусаў, якая патрэбна была палякам, бо-ж вайна вялася галоўным чынам на тэрыторыі Беларусі. Але, як толькі вайна закончылася, курс палітыкі зьмяніўся, бо ўжо ня было чаго царамоніцца з беларусамі, і гімназія адразу гэту зьмену пачула на сваей скуры. Знамянітая высылка з Вільні 33 беларускіх дзеячоў у Літву, з якіх паважная частка была вучыцялямі В. Б. Гімназіі, вельмі балюча адбілася на нашай школе ў 1921 г. Аднак, ледзь школа аправілася ад гэтага ўдару, як раптам новы ўдар наносіцца ёй на пачатку 1923/24 шк. году: ад выкладаньня адстраняюцца лепшыя беларусаведы-пэдагогі на падставе таго, што ня маюць фармальна выробленага польскага абыватэльства, г. ё.: Гарэцкі М., выдатны пісьменьнік і вучыцель **беларускай літэратуры** (напісаў шмат цэнных прац у гэтай галіне), Гарэцкая Л., яго жонка, таксама добрая **вучыцелька беларускай мовы** (аўтарка падручніка „Родны Край“), Багдановіч Г.—вучыцель **геаграфіі Беларусі**—усе, заўважце, **беларусаведы.** Улада добра ведала, каго выдаляе з гімназіі, бо ж беларусаведаў ня так лёгка знайсьці, а знача гімназія будзе ціха разбурацца...

Заўсёды таксама В. Б. Гімназія сустракала затрудненьні з дырэктарамі. Апошнія гады дырэктарам гімназіі быў гр. Астроўскі, энэргічны, выкваліфікаваны і стойкі ў нацыянальным сэньсе чалавек. І вось сёлета, у палове студзеня месяца яго пасадзілі ў Вронкі і да гэтага часу ня судзяць. Але гімназія ўсё ж-ткі і пасьля гэтых апэрацыяў працуе.

З пачаткам новага школьнага году ізноў найбольш балючым і цяжкім пытаньнем для гімназіі зьяўляецца падшуканьне **вучыцялёў - беларусаведаў,** бо-ж на 1927/28 год улада іменна ў гэты бок скіравала ізноў свой удар: дэфэнзыва (не куратарыум!) забараняе выкладаць 5 лепшым вучыцялём у гімназіі—**пераважна беларусаведам:** гр. Заморыну (**беларуская** літэратура), гр. Луцкевічу (**беларуская** літэратура), гр. Савіцкаму (гісторыя **Беларусі**), гр. Сіняўскаму (матэматыка) гр. Шырму (пяяньне). Апошні сваей руплівай працай — пасьля раду няўдалых спроб сваіх папярэднікаў—першы раз паставіў гімназіяльны хор на належную вышыню, і адыход яго ад працы награжае развалам хору, што ізноў-жа б'ецца балюча на нацыянальным характары і зьмесьце гімназіі.

Улада адначасна забараняе выкладаць **беларусаведам** і ў другой беларускай гімназіі—у Радашкавічах: гр. Каралю (**беларуская** літэратура) і гр. Гаўрыліку (**беларуская мова**).

Гэтак, як бачым, ідзе сыстэматычнае **выбіваньне з гімназіяў беларусаведаў,** і ня трудна дагадацца, якую мэту мае такая палітыка: г. ё. стараньне пазбавіць нашы гімназіі беларускага духу, беларускага характару, ды выдаліць з іх найбольш цэнных і здольных працаўнікоў, каб потым лягчэй было або зьліквідаваць, або спольшчыць іх—на манер карыкатурнай так-званай праваслаўнай духоўнай сэмінарыі...

За што-ж нашы вучыцялі-беларусаведы пазбаўлены права працаваць у сваёй роднай гімназіі, гдзе яны ўжо многа лет аддавалі свае сілы разьвіцьцю і ўзгадаваньню моладзі свайго беднага, цёмнага, забітага народу? За тое, што, як сказаў адзін высокапастаўлены саноўнік: „zbyt zaangożowani w Hromadzie“. У чым выявілася гэтае „zaangażowanie“, дагэтуль ніхто ня ведае, бо якраз **пэдагогі-беларусаведы не належалі да Грамады.** Праўда, фармальна абвінавачваньня ўлада і не стаўляла гэтым вучыцялём, хаця яны ў свой час прасілі ўказаць ім конкрэтныя віны: высокі саноўнік сваю крылатую фразу аб „за-

ангажаваньню“ сказаў „так сабе“. між іншым... Так віна конкрэтна і ня была пастаўлена: мусіць гэта была „tajemnica urzędowa“, як у гэткіх выпадках звычайна тлумачацы!

Можна запісаць у гісторыю Польшчы новы прыклад „гістарычнай толеранцыі“. Пад прыкрыцьцём абвінавачваньня ў грамадаўстве, а то і камунізьме, можна ўсё, што хоч, рабіць: Эўропа ня толькі ня зганіць, але і пахваліць. Да неба высока, а да Бога далёка, а пакуль-што церпяць перадусім беларускія дзеці. Сумліўна, аднак. ці карысна гэткая палітыка для дзяржавы. Будучыня пакажа!

Палачанін.

8. IX.—1927 г.

Нягодная работа.

„Калі ня дуж, дык не бярыся за гуж,— справядліва кажа народная прыказка. Але ёсьць людзі, якія — дзеля нягоднае спэкуляцыі ня толькі бяруцца „прадстаўляць“ беларускі рух, ня могучы справіцца з гэтай задачай, але і стараюцца пазбавіць магчымасьці працаваць на гэтым груньце тых, хто дзеля гэтага надаецца.

Вось-жа хадэцка-сельсаюзьніцкая банда, якая „жыве чужым розумам“, узялася вясьці беларускі аддзел у органе нацыянальных меншасьцяў Польшчы пад назовам „Natio“, выдаваным адначасна ў польскай, нямецкай, францускай і англійскай мовах, каб інфармаваць увесь сьвет аб жыцьці і патрэбах меншасьцяў Польшчы. Але-ж тое, як хадэкі й сельсаюзьнікі вядуць гэты аддзел, зьяўляецца найлепшым доказам, што гэтая банда палітычных спэкулянтаў проста прадае беларускую справу. Бо-ж з зьмяшчанага ў журнале матар'ялу аб беларусах выходзе, што ніякага беларускага руху пад Польшчай няма, няма барацьбы за свае правы, няма й ніякага ўціску, ніякіх крыўдаў...

Мы толькі-што атрымалі № 6 журнала „Natio“,—і вось—на агульную лічбу 105 страніц журнала—беларускім справам адведзены ўсяго... 4 странічкі! А зьмест „беларускага жыцьця“ ў падачы кс. Станкевіча і Ярэміча—такі: увасхваленьне „Інстытуту Беларускае Гаспадаркі і Культуры“, які фактычна толькі толькі кратаецца—дзеля віду; такое-ж увасхваленьне партыі хадэкаў; кароценькая заметка аб угодках сьмерці К. Сваяка; такая-ж заметка аб угодках сьмерці М. Багдановіча; урэшце — заметка аб „варожых адносінах да беларусаў у Радавай Беларусі“....

Так хадэкі і сельсаюзьнікі прадстаўляюць беларускае жыцьцё пад Польшчай для ведама заграніцы: тут. пад Польшчай, усё добра—„працуе“ Інстытут, „працуе“ хадэцыя, беларусы памінаюць сваіх нябожчыкаў, — адно вось бяда, што, па-за межамі Польшчы—у Беларускай Радавай Рэспубліцы—крыўдзяць беларусаў...

Ганьба вам, здраднікі нашага народу! Ганьба вам, наймiты чужацкай буржуазіі! Па-за сваей кучкай вы ня хочаце бачыць жыцьця, крыўд і змаганьня беларускага народу, ды усё гэта ўкрываеце перад усенькім сьветам. Не чакайце-ж, каб народ вам за такую работу падзякаваў! Ен пройдзе міма вас, закляйміўшы належнай пагардай... **К. Ф.**

Зьмяшчаючы гэты рэзкі але запраўды-ж абаснаваны голас абурэньня, Рэдакцыя мусіць дадаць, што — пад той час, як другія нацыянальнасьці даюць у „Natio“ абшырныя стацьці аб сваіх справах, кіраўнікі беларускага аддзелу, вось ужо ў некалькіх нумарох не зьмяшчаюць ніякіх стацей, абмяжоўваючыся толькі... хронікай партыйнай хадэцка-сельсаюзьніцкай работы!

Ад забясьпечаньня граніц — да пацыфісцкае маніфэстацыі.

Як і трэба было спадзявацца, дый як правільна агнячыў наш парыжскі карэспандэнт (нумар за яго карэспандэнцыю ўладамі сканфіскаваны), з польскага праекту „Усходняга Лёкарно“ нічога ня выйшла... Ад самага праекту, якім ён быў сьпярша па думцы польскай палітыкі, цяпер, як сцьвярджае прэса, нічога амаль не асталося: да таго ён зьменены... Ня толькі англійская дэлегацыя з Чэмбэрленам на чале, але і сам Брыян — рашуча выказаліся проці „Усходняга Лёкарно“, проці новага трактату, які-б спэцыяльна — нанова і „рэальна“ — гарантаваў польска-нямецкія граніцы... Як Чэмбэрлен, таксама і Брыян — у паразуменьні з Штрэзэманам — заявілі, што першае Лёкарно зусім даволі гарантуе гэтыя граніцы, англійская дэлегацыя і прэса амаль не аднагалосна заявілі, што „ніякіх дадатковых гарантыяў, апрача дадзеных у Лёкарно, Англія даваць граніцам на кантынэньце (сушы) ня можа“. Гэткім чынам, з „польскага мірнага праекту“ адразу была „вынята яго душа“, — вынята ўся яго рэальная вартасьць для Польшчы... Дэлегацыі вялікіх дзяржаваў наагул былі нездаволены, што Польшча высунула гэткай важнасьці праект — без папярэдняга паразуменьня з імі, як з кіраўнікамі ўсей палітыкі Лігі Народаў!

Дык — у выніку таго „апрацаваньня“, на якое аддадзены быў польскі праект „камісіі экспэртаў-юрыстаў“, ці прасьцей — палітычна-праўным спэцыялістам англійскай, нямецкай і францускай дэлегацыяў, ад яго— замест рэальнай гарантыі міру — асталося толькі тое, што „Кур. Варш.“ трафна і дасьціпна называе — „прысягай“, бажбою дзяржаваў захаваць мір за ўсялякую цану... Як кажуць весткі з Жэнэвы, навет гэтую „мірную прысягу“ англійская дэлегацыя патрапіла зьвясьці да найменшай рэальнай вартасьці... І толькі пасьля ўсей гэтай „чысткі ды паркі“ вялікія дзяржавы дазволілі дэлегату Польшчы п. Сокалю выступіць з сваім праектам на трыбуне Лігі...

Найбольш цікаўным ды неспадзяваным для польскай прэсы, якая ўсьцяж пісала, быццам уся Нямеччына страшэнна абурана на польскі пачын, які быццам забойча „шахуе сьмяротна“ нямецкую палітыку, — зьяўляецца тое, што нямецкая дэлегацыя, як і блізу ўся нямецкая прэса, цяпер, пасьля „рэдакцыйнай апрацоўкі“ польскага праекту — заяўляе, што... вельмі дзякуе Польшчы за яе мірны пачын, які можа даць нямецкай дыпляматыі вялізарныя карысьці!

Справа ў тым, што даўно ўжо паміж Англіяй і Францыяй ідзе спор аб тым, — як, якім шляхам ды якім спосабам можа адбыцца ў Эўропе ўстаненьне міру ды поўнае разбраеньне. Англійская тэза кажа, што для ўсталеньня — шляхам трактатаў — міру трэба сьпярша зрабіць разбраеньне; француская палітычная думка даводзіць, што трэба сьпярша загарантаваць мір і бясьпечнасьць дзяржавам — шляхам трактатаў, а пасьля можна будзе зьменшыць збраеньне... За апошнія часы, увайшоўшы ў склад Лігі і Нямеччына стала асабліва ўпорна дамагацца агульнага разбраеньня, даводзячы слушна, што бяз гэтага яна ня можа разброіцца адна — сярод азброеных да зубоў дый усё больш азбраяючыхся проці яе-ж дзяржаваў... На гэта працiўнікі Нямеччыны, з Францыяй і Польшчай на чале, адказваюць, што сьпярша Нямеччына павінна даказаць суседнім з ёй дзяржавам, што яна „маральна разброілася“ — ня мае думкі рыхтавацца да новай вайны, да паходу за адбудаваньнем сваіх даваенных граніцаў... І вось, цяпер сама Польшча дае Нямеччыне найлепшую аказію—заявіць прынцыпова — у супольным з іншымі дзяржавамі „пратаколе“, ці „рэзалюцыі“ — аб поўным сваім маральным разбраеньні, аб рашучай адмове тасаваць вайну, як спосаб вырашэньня спораў сваіх з іншымі дзяржавамі... Пэўна-ж Нямеччына, як ужо рашуча і афіцыяльна заявіў Штрэзэман у Лізе Народаў, урачыста дасьць сваю прысягу аб гэтым яе маральным разбраеньні... Але, зразумела-ж, тады нямецкі ўрад атрымае яшчэ большыя маральныя ды праўныя падставы трэбаваць з свайго боку ня менш рашучага разбраеньня ўсіх сваіх суседзяў, ня кажучы ўжо аб далейшым зьмяншэньні ваеннай акупацыі нямецкае зямлі саюзьнікамі...

Гэткім чынам зусім шчырым выдаецца вялікае здаваленьне нямецкай прэсы польскім мірным праектам у Жэнэве. Апрача таго. што гэты польскі пачын дае нямецкаму ўраду новыя маральныя і праўныя сілы і падставы дзеля далейшага ўзросту яго незалежнасьці ад пераможцаў і ўплываў у Эўропе, прысьпяшаючы поўнае раўнапраўе Нямеччыны з другімі дзяржавамі, гэты „польскі пачын“ ужо даў Нямеччыне вялізарнай важнасьці пасьпех, сцьвярдзіўшы яшчэ раз, што Англія, а навет і Францыя — стаяць на становішчы ўсей нямецкай апініі ў справе рознай вартасьці ды сілы Заходніх і Усходніх граніцаў Нямеччыны... Бо-ж якраз справа дадатковай гарантыі вялікіх дзяржаваў для ўсходніх граніцаў Нямеччыны (для польска-нямецкай граніцы), справа „Усходняга Лёкарно“ толькі што была яшчэ раз пахавана ў Жэнэве...

Польскі мірны пачын, пасьля яго „абработкі“ ў Жэнэве, даў Нямеччыне і тую карысьць, што ў будучыне справа скасаваньня акупацыі Надрэніі ня будзе больш зьвязывацца з справай „усходняга Лёкарно“, ці—з рэальнай гарантыяй з боку Нямеччыны і іншых вялікіх дзяржаваў для польска-нямецкай граніцы...

Якое значэньне гэта мае для Нямеччыны і для Польшчы, гэта-ж ясна само сабой...

Уся справа польскага праекту ў Жэнэве дала магчымасьць усей нямецкай прэсе без усялякіх выняткаў падчыркнуць яшчэ раз, што „Нямеччына не прызнае канчальнымі свае ўсходнія граніцы“, што яна выракаецца толькі тасаваньня ваеннага гвалту дзеля іх зьмены, але што ўся Нямеччына ўжые ўсю сваю энэргію, каб зьмяніць гэтыя граніцы мірным шляхам, і верыць, што вялікія дзяржавы ў канцы канцоў зразумеюць недарэчнасьць гэтых граніцаў, іх немагчымасьць для Нямеччыны, іх небясьпеку для захаваньня міру, дый знойдуць сілу і спосаб дапамагчы перагляду гэтых граніц мірным шляхам...

Вось зусім рэальнае значэньне таго „вялізарнага пасьпеху польскай дыпляматыі на міжнародавай арэне“, які так раструбіла гучна польская прэса—ў першыя дні сэсіі Лігі Народаў.

Пасьля гучных заяваў аб амаль не падпісаньні ўжо ў Лізе Народаў „Усходняга Лёкарно“, карэспандэнт „Кур. Варшаўск.“ знайшоў нарэшце больш адпаведную формулу для „польскага мірнага пачыну“ ў Жэнэве. Падаючы прамову польскага дэлегата п. Сокаля, ён называе польскі праект „запрашэньнем усіх дзяржаваў да заключэньня паміж сабой трактатаў аб палюбоўных судох—шляхам агульнай і супольнай маніфэстацыі веры ў утрыманьне міру“...

Гэткім чынам рэальныя міжнародава-палітычныя гарантыі існуючых граніцаў (перадусім—польскіх) замяняюцца тут ужо толькі „маніфэстацыяй“, папросту — гучным, урачыстым выражэньнем веры ў тое, што мір неяк з боскай помачай утрымаецца сам сабою.

З Лігі Народаў.

Прамова Штрэзэмана.

На паседжаньні Лігі Народаў першы сказаў вялікую прамову Штрэзэман, які выказаўся вельмі прыхільна да прапазіцыі „ўрачыста асудзіць праступленьне вайны наагул“... Нямецкае грамадзянства сваім рашэньнем увайсьці ў склад Лігі Народаў выявіла свае імкненьне да міру. Ад імя Нямецкай Рэспублікі Штрэзэман заявіў, што ён падтрымлівае высунаваную ад самага заложаньня Лігі думку аб скасаваньні назаўсёды вайны... У доказ гэтага мірнага настрою Нямеччыны Штрэзэман абяцаў зараз-жа падпісаць тыя дадатковыя ўмовы аб палюбоўным судзе, якія дагэтуль спасярод вялікіх дзяржаваў падпісала — яшчэ ў 1924 г. — адна толькі Францыя...

Як Брыян „залацiў“ пігулку..

Карэспанд. „Кур. Варш.“ атрымаў ад Брыяна „гутарку“—дзеля таго, каб той крыху пацешыў польскае грамадзянства за тое, што рэальны польскі мірны праект праваліўся ў Жэнэве.

Брыян, які змушаны быў згадзіцца на поўную пераробку пачатнага праекту польскай дэлегацыі, заявіў цяпер, што ня трэба лічыць зусім нічога нявартай і такую „дэклярацыю“, якая была зроблена п. Сокалем.— „Такія дэкляарацыі маюць сваю маральную (!) сілу, дый часта больш могуць зрабіць дзеля міру, як пісаныя параграфы чыста палітычных гарантыяў.

Можа і праўда... Але гэта ўсё толькі пацьвярджае той агульны вывад, што гэтакіх гарантыяў Польшча не атрымала ў Жэнэве...

Прамова польскага дэлегата і канчальны праект яго рэзалюцыі.

Пасьля першай прамовы Штрэзэмана дадзены быў голас польскаму дэлегату Сокалю, які пасьля сваей прамовы, матывуючай яго праект рэзалюцыі ці дэкляарацыі, прачытаў у канцы і яе канчальны тэкст, які падаем ніжэй:

„Агульны Збор Лігі, сцьвярджаючы салідарнасьць, якая лучыць дзяржавы ў міжнародавае аб'яднаньне. жывіць рашучую волю—забясьпечыць сусьветны мір: дзеля таго заяўляе, што зачэпная вайна не павінна ніколі служыць, як срэдзтва вырашэньня непаразуменьняў між дзяржавамі, а дзеля таго такая вайна зьяўляецца міжнародавым праступленьнем.

Прымаючы пад увагу, што ўрачыстае адрачэньне дзяржаваў ад усялякай зачэпнай вайны можа стварыць атмасфэру агульнага даверыя, якое павінна будзе спрыяць пасьпеху прац, распачатых у напрамку разбраеньня, Агульны Збор Лігі заяўляе:

1. Усялякая зачэпна-нападаючая вайна ёсьць і астаецца забароненай;

2. Мусяць быць ужыты ўсялякія мірныя спосабы дзеля вырашэньня непаразуменьняў усялякага роду, якія могуць узьняцца між дзяржавамі.

Агульны Збор Лігі заяўляе, што дзяржавы, якія ўваходзяць у склад Лігі Народаў, абавязкова мусяць кіравацца гэтымі двума пастановамі“.

Італьянскі ўрад — проці польскай дэкляарацыі.

Зараз-жа пасьля польскага дэлегата ўзяў слова старшыня італьянскай дэлегацыі. Ен заявіў зусім нетактоўна, што польскі праект рэзалюцыі зусім ня мае таго значэньня, якое мела-б запраўды абавязковая пастанова Лігі Народаў, калі-б яна была зьвязана з рэальнымі гарантыямі на карысьць міру. Дык высоўваньне што-год новага праекту „дзеля запэўненьня міру“, калі тыя праекты ня маюць ніякай абавязковай сілы, толькі кампрамітуе дарэшты Лігу Народаў...

Польскае агенцтва дадае, што гэтым словам італьянскага дэлегата дэманстрацыйна выражаў свае адабрэньне—Чэмбэрлен...

З усяго гэтага — ясна, які запраўдны характар мелі ўсе гэтыя „пасьпехі Польшчы на міжнародавай арэне ў Жэнэве“, якія так раздзьмухівае ўсьцяж польская прэса...

Нямецкая прэса аб польскай дэкляарацыі.

„Кур. Варш.“ даносіць, што ўся бэрлінская прэса выражае вялікае здаваленьне з прычыны польскай дэкляарацыі міру—ў зьмененай апрацоўцы... Прэса цьвердзіць, што згоду Польшчы на гэтую новую рэдакцыю (як мы высьветлілі, карысную цяпер ужо ня Польшчы, але Нямеччыне...) ўдалося атрымаць ад польскага ўраду—пад сільным націскам Англіі...

Як ведама, польская дэлегацыя адмовілася сама даць згоду на тое, каб увесь польскі зьмест быў з гэтай „дэкляарацыі міру“ выкінены і заменены... „нямецкім“, дык запыталася, што робіць, Варшаву...

Нямецкая прэса падчырківае—„поўную салідарнасьць (згоду) Англіі, Францыі і Нямеччыны ў справе „польскай дэкляарацыі“... пасьля таго, як з яе была ўзята „польская душа“... Нямецкія газэты з трыумфам абвяшчаюць, што гэткім чынам „скасаваны ўсялякія спробы стварэньня ўсходняга Лёкарно“... „Можа нарэшце, — пішуць нямецкія газэты,—Польшчы расчынілі вочы на тое, што яе жаданьні разьбіліся канчальна аб супольную сільную волю вялікіх дзяржаваў“...

Усё гэта падае бэрлінскі карэспандэнт „Кур. Варш.“.

Француская прэса аб жэнэўскіх трыумфах Польшчы.

„Кур. Варш.“ сцьвярджае дзіўны „пэсымізм францускай прэсы“ з прычыны міжнародавых трыумфаў Польшчы ў Жэнэве.

Францыя і С.С.Р.Р.

(Цікаўная гутарка з Раковскім).

Карэспандэнт аднэй з венскіх газэтаў меў гутарку з Раковскім, радавым паслом у Парыжу, які толькі-што вярнуўся на мейсца з падарожжы ў Маскву. Зразумела, першым пытаньнем карэспандэнта было—аб магчымасьцях разрыву з Францыяй.

Раковскі ня верыць у магчымасьць разрыву, ня гледзячы на вострую агітацыю часткі францускай прэсы. Агітацыя гэта вядзецца пад націскам не—францускіх (чытай: англійскіх!..) прамысловых кампаніяў, якія заінтэрасаваны ў тым, каб забіць радавую таргоўлю з Францыяй, а перадусім — забіць збыт у Францыі радавай нафты. Якраз цяпер у Францыі стаіць на чарзе справа нафтавай манаполіі. Пабіць радававую нафту таннасьцяй ды якасьцяй англійскія і іншыя канкурэнты ня могуць, дык стараюцца з усіх сілаў — пабіць яе канкурэнцыю палітычнымі аргумэнтамі... Але францускі спажывец ня менш за англійскага прамысловца мае „галаву ў кішані“... Бязумоўна: разрыў з Англіяй меў і мае вялікі пагаршаючы ўплыў на адносіны да Радаў у Францыі, узаемна пагаршаючы і нашыя адносіны да Францыі...

У далейшай гутарцы Раковскі даў вельмі цікаўныя весткі аб тэй „нафтавай вайне“, якую ўсьцяж вядзе Англія проці СССР.

„Наша нафта добра азброена сама сабой, дык ня вельмі баіцца гэтай вайны. Трэба сцьвярдзіць, што дабыча нафты ў СССР і вываз нафты з Радаў ужо перавышае цяпер даваенны. Наша нафта—лепшая ды таньнейшая, дык хутка зьбіла цэны на сусьветным рынку. Дык ня дзіва, што гэта перастрашыла магутныя нафтавыя трэсты, якія і пачалі спробы выкінуць нашую нафту з сусьветнага рынку. Асабліва заядлую барацьбу вядзе проці нас п. Дэтэрдінг, (дырэктар англійска-галяндзкай кампаніі Рояль Дэтч-Шэль і К-о). Да гэтай барацьбы далучыўся і адзін аддзел амэрыканскай кампаніі Стэндарт-Ойль. Але ўсе іншыя аддзелы гэтага вялізарнага амэрыканскага трэсту — за нас. Яны ўсе заключылі ўжо з намі доўгатэрміновыя кантракты на закуп вялікіх колькасьцяў нашай нафты. Нью Іоркскі аддзел гэтага трэсту навет ужо пабудаваў у Баку вялізарны завод для ачысткі нафты. Уся гэта канкурэнцыя — зусім зразумелая, але паход проці нас англійскага дырэктара—несьцярпімы тым, што ён уносіць у торговыя справы чыста палітычныя матывы. Гэта тым больш дзіўна, што той-жа самы п. Дэтэрдінг у 1922—1923 г. г. купляў у нас вялізарныя масы нафты, а навет толькі-што прапанаваў нам новыя перагаворы. А пайшоў у паход проці нас толькі пасьля таго, як мы — адмовіліся ад яго прапазіцыяў. Прапазіцыі гэтыя, трэба прызнаць, былі з матар'яльнага боку вельмі карысныя для нас, але імкнуліся да таго, каб зьліквідаваць самастойнасьць нашага радавага дзяржаўнага трэсту. На гэта, зразумела, мы не пайшлі“.

У справе даўгавых перагавораў з Францыяй Раковскі сказаў, што прынцыпова яны ўжо закончаны, і ён пераканаены, што ўвосені будзе ўжо падпісана канчальнае паразуменьне з Францыяй у гэтай справе.

Найвялікшая француская газэта, амаль не афіцыёз ураду — „Тан“ сцьвярджае, быццам „сучасная сэсія Лігі Народаў ня мае нічога цікаўнага, бо на яе парадку дня няма нічога запраўды важнага капітальнага“...(!!) І гэта — у той час, калі карэспандэнты таго ж „Кур. Варш.“ захоплiваюцца „агульным заінтэрасаваньнем у Жэнэве новай актыўнай роляй Польшчы ў Лізе“...

Далей той-жа карэспандэнт сцьвярджае, што пэсымізм францускай прэсы асабліва павялічыўся пасьля таго, як — „польская дэлегацыя ўзяла назад свой пачатны тэкст праекту — пад націскам вялікіх дзяржаваў“. Француская прэса аднак-жа кажа быццам, што віна за гэта не спадае на Францыю, якая заўсёды бароніць правы і інтарэсы... меншых дзяржаваў (дык гэта Польшча зрабілася ўжо для Францыі „меншай дзяржавай“?!), — бо іх выхад з складу Лігі быў-бы канцом апошняй...

Ці-ж запраўды — як нібы мае вынікаць з гэтай рэляцыі — спор між Польшчай і вялікімі дзяржавамі ў Жэнэве адбыўся ў гэткіх „вострых тонах“, што Польшча пагражала выхадам з Лігі?!

У далейшых артыкулах газэта „Тан“, кажучы аб барацьбе ў Жэнэве, выразна кажа, што перамагло ў ёй англійска-нямецкае становішча, паводле якога сьпярша трэба зьдзейсьніць разбраеньне, а пасьля ўмаўляцца аб узаемных гарантыях міру... Дык віна за правал польска-францускага праекту „забясьпечаньня міру“ кладзецца перадусім на Англію...

І француская газэта сумна прадбачыць, што, ідучы па гэтым шляху, трэба спадзявацца поўнага банкруцтва Лігі.

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

Сойм—„скліканы“, але не „адчынены“...

Канстытуцыя, „адрэмантаваная“ ўжо за ўрадаваньня марш. Пілсудскага, выразна кажа, што Прэзыдэнт абязаны склікаць Сойм на надзвычайную сэсію, калі аб гэтым яму падасьць заяву адпаведная лічба паслоў. Так сама і з Сэнатам. Прэзыдэнт абязаны склікаць Сойм—не пазьней, як у прагягу 14 дзён—ад дня падачы яму гэткай заявы.

Як ведама, заява паслоў і сэнатараў была падана п. Прэзыдэнту 27 жніўня. Такім чынам Сойм і Сэнат мусілі быць скліканы не пазьней, як на 10 верасьня. Тым часам толькі 7 верасьня зьявіўся дэкрэт п. Прэзыдэнта—аб скліканьні Сойму на надзвычайную сэсію—ад 13 верасьня...—Гэта значыць — на тры дні пазьней, як трэбуе выразны і бясспрэчны загад Канстытуцыі...

Чым мае заняцца Сойм у часе гэтай надзвычайнай сэсіі?

Газэты кажуць, што Сойм мае цяпер узнавіць дый закончыць тую працу, якая была перарвана ўрадам улетку—шляхам •ропуску тады Сойму „на адпачынак“... Сойм мае быццам—так піша „Роботнік“ — прыняць праект зьмены Канстытуцыі ў сэньсе яго права самаразьвязаньня; Сойм мае быццам аднагалосна скасаваць і другі прэсавы дэкрэт, як зрабіў гэта з першым... Сойм мае правясьці законы аб самаўрадах; мае разьвярнуць шырокую дыскусію ў справе гаспадарчага стану Польшчы. Правіцовыя газэты дадаюць яшчэ, што Сойм мае зрабіць адпаведныя зьмены ў Выбарным Законе—ў духу „ўдушэньня меншасьцяў“..

На ўсё гэта „бутэрбродная“ прэса ядавіта адказывае, што ўсе гэтыя мяркаваньні зроблены... „без гаспадара“! Узапраўднасьці будзе так, што Сойм павінен будзе заняцца тымі законапраектамі, якія дасьць ці даў ужо яму ўрад... А калі толькі Сойм адступіць ад гэтай добрай і патрэбнай працы дый пачне ізноў праводзіць дыскусіі ды пастановы ў тых справах, якія ўрад лічыць непатрэбнымі, ды за якія якраз і быў распушчаны Сойм улётку, — дык Сойм будзе безадкладна распушчаны ізноў...

Урад і безрабоцьце.

У пачатку гэтага году ўрад дзейна заняўся вырашэньнем пытаньня аб безрабоцьці, зьмяншаючы перадусім лічбу безработных шляхам выкрэсьліваньня з сьпіскаў так званых „не зарэгістраваных“, гэта знача: тых, якія працавалі ў майстроўнях, дзе лік работнікаў не дасягаў 5 чалавек. Гэтак былі пазбаўлены права на атрыманьне дапамогі блізу 50 тысяч душ. Далей—на падставе спэцыяльнага ўставу—ўрад пачынае пазбаўляць дапамогі тых безработных, якія ня маюць дзяцей, калі ў працягу 17 тыдняў не знашлі сабе працы.

Гэтак беспрацаўныя бяздетныя работнікі папалі ў надзвычайна цяжкае палажэньне, бо, згодна з палітыкай ўраду і праф. саюзаў, пяршынства ў атрыманьні працы маюць сямейныя.

Гэткім чынам у працягу аднаго жніўня месяца гэтага году з блізу 200 тысяч безработных разам з незарэгістраванымі лік атрымліваючых дапамогі на абшары ўсей Польшчы зьмяншаецца з 77,200 на 60,100,— г. з. на 17 тысяч чалавек.

Забастоўка ў Бельску.

Ужо блізу паўтара тыдня трывае забастоўка ў ютавай і канапляной прамысловасьці ў Бельску. Работнікі жадаюць 13% падвышкі платы. Усе перагаворы з прамыслоўцамі скончыліся нічым. Прамыслоўцы прапануюць сьмешную, раўнуючы з узростам дарагоўлі, падвышку на 5%.

У часе гэтай акцыі стаўся вельмі характэрны факт, які адбівае тыя працэсы, што адбываюцца ў работніцкіх гушчах Польшчы. 2000 работнікаў, якія належалі да Н. П. Р. (Narodowa Partyja Robotnicza), ці работніцкай рамкі эндэкаў, перайшлі ў часе акцыі ў клясавыя прафэсіянальныя саюзы. Запраўды, гэты яскравы факт паказывае, у якім тэмпе вызваляюцца ад нацыяналістычнага і клерыкальнага дурману работнікі Заходняй Польшчы—акурат там, где дагэтуль Н. П. Р. мела свае найсільнейшыя пазыцыі.

Цікаўнае пісьмо праф. Зьдзеховскага да п. Прэзыдэнта Мосьціцкага.

Як ведама, праф. Зьдзеховскі належыць да гарачых „вельбіцеляў“ марш. Пілсудскага... Наскольки добрыя адносіны тут істнуюць, ці існавалі паміж імі абыдвума, відаць хаця б з таго, што, як пісалі ў свой час газэты, — першым кандыдатам, якога падаў марш. Пілсудскі на Прэзыдэнта Рэспублікі, быў якраз праф. Зьдзеховскі... Пісалі тады і аб тым, што прэм. Бартэль меў праф. Зьдзеховскага запрасіць у свой першы „маёвы“ габінэт — на становішча міністра асьветы...

Тым больш цікаўным зьяўляецца толькі-што апублікаванае ў газ. „Час“ пісьмо праф. Зьдзеховскага да п. Прэз. Мосьціцкага—ў справе ген. Загурскага.

У гэтым пісьме слаўны сваей шчырасьцю праф. Зьдзеховскі заяўляе адкрыта, што ён „прысьпешыў свой выезд з Вільні“, калі даведаўся, што ў Вільню мае прыехаць Прэзыдэнт Мосьціцкі разам з урадам (у часе каранавальных урачыстцьцяў 2 ліпня), — каб не спаткацца з імі... А гэта дзеля таго, што—„жыва прымаючы да сэрца справу генералаў Развадоўскага і Загурскага, ён тым самым знаходзіцца ў канфлікце з ўрадам“... Але і ён „не дапускаў магчымасьці таёмнага зьнікненьня свайго прыяцеля ген. Загурскага—сярод абставінаў, якія ня толькі насоўваюць, але папросту накідаюць страшныя падазрэньні“... Гэтыя падазрэньні—„кідаюць пляму ганьбы на наш народ і, калі-б аказаліся праўдзівымі, дык вычыркнулі-б Польшчу з раду цывілізаваных дзяржаваў“...

У канцы аўтар пісьма просіць Прэз. Мосьціцкага—ад імя ўсіх людзей добрай волі—„ратаваць добрае імя Польшчы“...

У польскім буржуазным грамадзянстве праф. Зьдзеховскі мае апінію вялікай маральнай павагі... Дык вось, трэба сцьвярдзіць, што „ўрад маральнай санацыі“ пачынае траціць свае падпоры й „філяры“ — ня толькі зьлева, але і справа.—Бо-ж праф. Зьдзеховскі—адзін з стаўпоў тых „кракаўскіх кансэрватыстаў“, якія дагэтуль былі асаблівымі прыхільнікамі ўраду. Марш. Пілсудскага... Вывад з гэтага ўсяго: сучасны ўрад усё больш робіцца ня толькі „па-за-парляментарным“, але—і пазаграмадзянскім...

Новая праява „заходняй цывілізацыі“.

У даўгі рад самасудаў, кулачных расправаў, бандыцкіх нападаў на грунце „палітычным“ і асабістым толькі-што хроніка ўпісала яшчэ адзін—ня менш яркі, як іншыя.

Газэта „Жэчпосполіта“ зьмяшчала ўсьцяж вострыя фэльетоны нейкага п. Мостовіча, скіраваныя проці сучаснага ўраду ды парадкаў, якія ўводзіць у дзяржаве яго практыка... Вось гэты „рэдактар“ Мостовіч і стаўся ахвярай чарговага і бандыцкага нападу 7 „апранутых у цывільную вопратку“, азброеных палкамі асоб...

Напад зроблены на адной з людных вуліц сталіцы—ў позны час, калі на ёй ня было руху. 7 „бандытаў“, якіх чакалі два аўтамабілі. пачалі біць працаўніка прэсы палкамі па галаве, пакуль той не зваліўся... Пасьля ахвяру ўзялі, укінулі на дно самаходу, які быў пушчаны ў увесь дух, ня гледзячы на паліцэйскую забарону...

У часе падарожы пабітага піхалі нагамі, выкручывалі яму рукі, усялякім спосабам зьдзекуючыся над безбаронным. А каб ён ня крычаў, яму ўпхнулі ў рот скручаную хустачку... Праехаўшы вёрст 20, паны „цывілі“ прыехалі ў лес, кінулі рэдактара няўгоднай газэты ў канаву ды пачалі яшчэ біць кіямі, прыгаворваючы: — „А, — ня будзеш больш пісаць так аб Маршалку! Глядзі-ж сам і другім накажы, бо-ж сяньня ты дастаў, але заўтра так сама будзе іншым“...

Перастрашаныя праяжджаўшымі вазамі „бандыты“ пацягнулі рэдактара ў глыб лесу, дзе—пад пагрозай рэвальвэраў — загадалі яму ціха ляжаць прынамся 6 гадзін бяз руху, і мігам уцяклі ў напрамку ‚Варшавы...

Зьбіты й скатаваны рэдактар ледзь у 5 гадз. раніцы дацягнуўся да места, дзе заявіў уладам аб здарэньні.

„Сьледзтва ў току“...

Заграніцай.

Ваенная дэманстрацыя, ці пробная мабілізацыя?

Эўрапэйская буржуазная прэса страшэнна зацікаўлена, ці занепакоена тэй пробнай мабілізацыяй, якую раптам загадала зрабіць радавая ўлада—адразу ў некалькіх ваенных акругох СССР.

Загад датычыць акругоў Ленінградзкага, Псковскага і Адэскага, дзе маюць быць падняты 9 гадавікоў, што дасьць разам каля 700 тысяч пакліканых пад ружжо... Заграніччная прэса цьвердзіць, быццам фактычна змабілізаваны значна большыя масы запасных, а датаго ж быццам—пад прыкрыцьцем гэтай „пробнай мабілізацыі“—фактычна адбываюцца важныя перагрупіроўкі ды перасоўкі войска — уздоўж граніц з Эстоніяй, Латвіяй, Фінляндыяй і Румыніяй. Быццам ваколіцы Ленінграду падобны да вялізарнага ваеннага лагера... Ваенныя ўлады СССР выдалі абвяшчэньне аб тым, што ўсе змабілізаваныя, за выняткам тых часьцін, якія прымуць участце ў вялікіх восенскіх манэўрах, ужо звольнены, пасьля таго, як спраўджана іх прысутнасьць у належных часьцях.

Алярмуючы загад галоўнага інтэнданта чырвонай арміі.

„Русспрэс“ падае зьмест загаду, быццам выданага галоўным інтэндантам чырвонай арміі Коркам—да ўсіх установаў, якія займаюцца азбраеньнем ды апрацізацыяй арміі. У гэтым загадзе Корк заяўляе, што Радавы Саюз знаходзіцца напярэдадні вайны, а дзеля таго ўсе склады, запасы і магазыны мусяць быць даведзены да стану, адпавядаючага плянам мабілізацыі ўсіх аружных сілаў СССР. Дык-жа-ж пробная мабілізацыя і ёсьць спробай і праверкай, ці ўсё у парадку — на выпадак вайны...

Француска-радавы канфлікт.

Францускія газэты раздзьмухіваюць у паважны дыпляматычны канфлікт неасьцярожны крок радавага пасла ў Парыжу Раковскага. Як ведама, ён падпісаў побач з іншымі, адозву Комінтэрну (як яго сябра), заклікаючы францускіх камуністаў да працы сярод францускай арміі. Адозва, зразумела, у камуністычным духу, кажа аб тым, што кожны шчыры камуніст ня можа лічыць сваей айчынай буржуазную дзяржаву, дык ня мае абавязку яе бараніць... Айчына-ж ўсіх працоўных ёсьць СССР, проці якога ніводзін сьведамы пралетар ня мае ваяваць..

Подпіс адказнага дыплямата СССР пад гэтай адозвай зрабіў перапалох у францускім буржуазным урадзе. Палова міністраў, на чале з Пуанкарэ, быццам патрэбавалі, каб Брыян зараз-жа настаяў на адкліканьні пасла Раковскага з Парыжа, ды на замене яго новым паслом. Частка францускай прэсы пачала дамагацца навет поўнага сарваньня дыпляматычных зносінаў з Радамі, як гэта зрабіла Англія...

Пад націскам Брыяна Чычэрын заявіў, што п. Раковскі зрабіў гэта не як радавы пасол, але як сябра Комінтэрну... Вярнуўшыся ў Парыж, Раковскі даў свае тлумачэньні. Выпадак, здавалася-б, быў зьліквідаваны, бо Брыян заявіў, што няма чаго спадзявацца ад пераменаў на становішчы радавага пасла.

Але „баявая частка“ францускай буржуазнай прэсы ўсьцяж трэбуе ня толькі адкліканьня Раковскага, але і сарваньня адносінаў з Радамі...

Трэба думаць, што да гэтага ня дойдзе: залішне многа ў Францыі важных супольных справаў і інтарэсаў з Радамі...

Страхі перад камунізмам у Францыі!

19-га верасьня мае ў Францыі адбыцца вялікая ўрачыстасьць. Маюць прыехаць сюды масы амэрыканскіх дабравольцаў, учасьнікаў вялікай вайны, каб „пабратацца“ з францускімі таварышамі — вайсковымі. Парлямант абвясьціў гэты дзень нацыянальным сьвятам... Дык вось проці гэтага сьвяткаваньня днёў крывавых ваенных падзеяў востра выступілі францускія камуністы, якія ў масе адозваў заклікаюць францускі пралетарыят не дапусьціць да гэтых урачыстасьцяў... Замест ваеннага сьвята—яны абвясьцілі гэты дзень „днём рэвалюцыі“, ды маюць сьвяткаваць яго—пасвоему. Гэта выклікала страшэнны перапалох у-ва ўсім буржуазным францускім сьвеце... Урад пачаў „працаваць“... Адбыліся нарады вышэйшых цывільных і ваенных уладаў, якія сродкі ці меры трэба тасаваць, каб забясьпечыць „спакой“ у дзень 19 га верасьня. Трэба-ж перадусім паказаць амэрыканцам, што ў Францыі ёсьць яшчэ цьвёрдая ўлада ды парадак. І вось — у выніку нарадаў — пачаліся масавыя арышты западозраных асобаў і ўсялякіх „камуністаў“. Па загаду міністра справядлівасьці судзьдзі пачалі скарастрэльна вырашаць залеглыя справы камуністаў, каб усе гэткія справы былі зьліквідаваны ўжо да 17-га верасьня... Арыштавалі навет яшчэ аднаго з камуністычных паслоў—Люклё.

19-га верасьня адбудзецца, у Францыі, відаць, ня гледзячы на ўсе меры, — вострая стычка дзьвюх боручыхся на ўсім сьвеце арміяў: работніцкай і проціработніцкай...

Англійскія Праф. Саюзы парвалі сувязь з Радавымі.

Кангрэс англійскіх Трэд-Юніонаў (Праф. Саюзаў), адбыты ў Эдынбургу, па прапазіцыі прэзыдыуму пастанавіў парваць зносіны з радавымі Праф. Саюзамі. За прапазіцыю галасавалі 2 з паловай мільёны сяброў (перадаўшых свае галасы дэлегатам), проці — 620 тысячаў.

Вільня — сталіца Літвы (паводле праекту новай літоўскай канстытуцыі).

Урадавая газэта „Летува“ ў Коўні апублікавала праект, арт. 4 і 5 якога кажуць, аб дзяржаўнай тэрыторыі Літвы, дый аб тым, што сталіцай Літоўскай Рэспублікі зьяўляецца Вільня...

Вось гэты новы праект канстытуцыі і мае быць пастаўлены на ўсе-народнае галасаваньне. У галасаваньні мае права прымаць учасьце кожны грамадзянін Літвы, маючы на менш 24 гадоў веку... Літоўскія фашысты, якія хочуць „манархізаваць уладу прэзыдэнта“, бясправна пазбавілі палітычных правоў значныя масы маладзейшых грамадзян, якія на ўсім сьвеце маюць паўнату палітычных правоў...

Мілітарызацыя Літвы.

У Коўні адбыўся зьезд вышэйшых камандзіраў часьцей літоўскай арміі. У часе банкету ў афіцэрскім клюбе—у прысутнасьці міністра краёвай абароны — зьявіўся сам прэз. Сметона, які сказаў прамову. Зьезд гучна вітаў прэзыдэнта.—Замест разагнанага Сойму,—апорай „зманархізаванай прэзыдэнтуры“, ці папросту дыктатуры, зьяўляецца ў Літве, як і дзе інш, ваенная каста вышэйшых афіцэраў...

Балканскія выбарныя „звычаі“...

У апошнюю нядзелю адбыліся выбары ў парлямант Югаславіі.

Апошні тыдзень выбарнай барацьбы быў такі „гарачы“, што на няспыняючыхся мітынгах дайшло да вострых, а навет крывавых разрухаў. Напрыклад, на мітынгу радыкалаў у Белградзе, у часе выступленьня б. міністра Максімовіча, адбылася страшэнна вострая лаянка між радыкаламі і дэмакратамі; абедзьве староны кідалі адна адной найагіднейшыя абразы ды абвінавачаньні... Пасьля ад слоў перайшлі да „дзела“. На іншым мітынгу — у Данілаградзе, у часе прамовы аднаго дэмакрата, на трыбуну ўскочыла нейкая „радыкалка“ дый, ухапіўшы аратара за вусы, брытвай адрэзала яму нос... За дэмакратычнага кандыдата ўступіліся яго прыхільнікі, з якіх адзін палажыў трупам на мейсцы расшалелую „радыкалку“. Пасьля гэтага „ўступленьня“, зразумела, завязалася агульная бойка...

Карацельная экспэдыцыя фашыстаў у Трыполіс.

Фашыстаўскі дый яшчэ і каляніяльны рэжым італьянскіх валадароў у Трыполісе выклікаў, як і ў Марокко, паўстаньне мясцовых плямёнаў. Тады Мусоліні загадаў зараз-жа наладзіць ваенна-карацельную экспэдыцыю (паход) у глыб краю, каб паказаць насяленьню „усю дзяржаўную сілу Італіі“... І ведама-ж, палілася кроў ракой...

Хвіліны суму.

И печально до слез... (Словы песьні, якую чую вечарам у вастрозе).

Гэта сум — ня той заўсёдны —
Я „заўсёды“ — оптымісты,
Сум юнацкі, цёплы, чысты,
Калі сьлёзы хочуць брызнуць
З хворых, змучаных грудзей.
Ен палошча іх, як вецер
Беласьнежны цьвет яблоняў,
Грудзі сьпеўных, водных тоняў...
І ня верыцца тады мне
Убачыць сэрца у людзей... —

* * *

Можа дзіўна, што ў век радыя
Нарадзіўся я паэтам?
Але што-ж, калі, оапраўды, я
Сам ня знаю, чаму гэта...
Наша бедная старонка,
Адно поле — пустацьвет,
Людзі тут пяюць нязвонка, —
Але кожны ў ёй — паэт!
Устрывожылі мяне дні новыя,
Жыцьця новага вясна,
З тэй пары песьні вясковыя
Паліліся без канца...
1.VIII 27 г.

* * *

Родзяцца, творацца новыя дні,
Дні адраджэньня зямлі
Гэткія яркія, быццам вагні!
А сьведкамі гэтага — мы.
Кіну я ўсё, на сустрэчу пайду,
Расхрэстаю грудзі для бур!
Можа загіну ў стыхіі — баю
Але ўбачу лязур...
Сьветлыя, сонечна сьветлыя дні
Бачу я творчай душой.
Гэткія яркія, быццам вагні,
З песьняй вясны маладой.

5.VIII-27. Лукішкі. Н. Ільяшэвіч,

Помста за забойства Сакко і Ванцэтті.

Бомбавыя замахі ў Амэрыцы ня спыняюцца. У Чыкаго толькі-што здарыліся тры вялікія выбухі бомбаў. 2 асобы забіты. Шкодаў—на 2 мільёны даляраў.

Ізноў зьмена „ваеннага шчасьця“ ў Кітаі,

Як мы прадбачылі, перамога паўночных арміяў у Кітаі аказалася ня толькі не канчальнай, але навет — нятрывалай. Апошнія весткі кажуць, што імі ня толькі ня ўзяты, як ужо вось-вось спадзяваліся Шанхай, але навет — аддадзены назад ужо ўзяты Нанкін. Паўночная армія саюзнага з Чанг-Тсо-Лінам ген. Сун-Чуанг-Фанга (ня трэба зьмешываць гэтага генарала з генаралам Фэнгам, які апіраецца на Манголію ды зьяўляецца ворагам Чанг-Тсо-Ліна) ужо адкінена, на ўсім фроньце, а навет, як кажуць апошнія весткі, вельмі значна пабіта: папросту ўцякае з занятых толькі-што абшараў. І ізноў, як мы прадбачылі, гэты рашучы паварот „ваеннага шчасьця“ на фроньце выкліканы нічым іншым, як — паразуменьнем у тылу дый саюзам на фроньце абодвух крыльляў Куо-Мін-Тангу і іх паўдзённых арміяў—цэнтру з лявіцай, якая мае апору ў шырокіх масах працоўнага люду Кітаю... Гэты паўторны саюз уваскрасіў ізноў разьбітую было ўжо ў арміі сацыяльна-нацыянальную ідэалёгію вызваленчай барацьбы, дый удыхнуў у рады байцоў той магутны энтузіязм, які быў разьбіты ды зьліквідаваны непамысным ці праступна-здрадным Чанг-Кай-Шэкам.

І запраўды-ж: ідуць ясныя весткі аб тым, што паразуменьне між Нанкінскім і Ханькоўскім урадамі ўжо дасягнена, у выніку чаго зьявілася злучэньне арміяў абодвух урадавых цэнтраў — у адну магутную мілітарна сілу, якая і пачала вырашаць лёс барацьбы на фроньце... Цікаўная тактыка Чанг-Тсо-Ліна, — які зусім не памагае цяпер таму самаму ген. Фангу, які — дзеля яго пекных вочаў — толькі-што рабіў такія вялікія пасьпехі на фроньце. Відаць, ён, пэўны заўсёды ў падтрыманьні Японіяй, папросту хоча, каб усе мілітарныя сілы ў Кітаі, апрача яго ўласнай, папросту зьліквідаваліся ў узаемнай братазабойчай вайне... Тады ўжо ж пэўна — яго ўлада ў Кітаі была-б — адвіная ды непадзельная... Але да гэтага дык хіба ж яшчэ далёка...

Трэба дадаць, што пасьпехі паўдзённых арміяў ізноў выклікалі страшэнную трывогу ў Англіі... Пэўна-ж англійскія агенты ізноў прыложаць усе сілы, каб зьліквідаваць мілітарную сілу паўдзённых арміяў і іх урадаў. Але трэба думаць, што навука, атрыманая кітайскім народам у гісторыі з Чанг-Кай-Шэкам, добра навучыла яго павадыроў... Дык яны пэўна-ж ня зробяць тэй самай фатальнай абмылкі ў другі раз...

Адначасна газэты наказуюць аб вялікім паўстанчым руху сярод кітайскіх сялян.

ХРОНІКА.

Сьледзтва ў справе Грамады закончана. Так прынамся піша „Słowo“, якое, як орган міністра справядлівасьці п. Мэйштовіча, пэўне-ж мае лепшыя інфармацыі, чым хто іншы.

Цяпер пракуратура быццам прыступіла да ўкладаньня акту абвінавачаньня.

Ушанаваньне памяці рэвалюцыянэра. На апошнім паседжаньні віленскае мястовае рады на прапазіцыю лявіцы пастаноўлена назваць адну з вуліц места імем Гірша Лекерта, якога ў 1905 годзе расейскі суд засудзіў на кару сьмерці за пакушэньне на віленскага губэрнатара. Пакушэньне гэтае было адказам на дзікі гвалт, учынены над арыштаванымі дэманстрантамі, якіх губэрнатар загадаў сеч розгамі. Хаця пакушэньне не ўдалося, Лекерта сказьнілі.

Трэба прывітаць гэты крок новаабранае рады м. Вільні.

Інфармацыя „Сялянскае Нівы“. Блізкая да польскае ўлады рэдакцыя „Сялянскае Нівы“ даведалася, быццам камісар ураду на м. Вільню цягне нашу газэту да судовае адказнасьці—быццам за зьмяшчэньне заметкі, што пяцёх вучыцялёў улада не дапусьціла да выкладаньня ў Віл. Бел. Гім. — Цікаўна!

Яшчэ незацьверджаны беларускі вучыцель. Сёлета скончыў слухаць курс мастацкіх навук ў Віленскім Унівэрсытэце малады здольны мастак беларускі, грам. Сергеевіч. Маючы наўвеце скарыстаць з лекцыяў рысункаў, звычайна вельмі сухіх і няцікаўных, каб даць вучням зачаткі мастацкага ўзгадаваньня, дырэкцыя Віл. Бел. Гімназіі запрасіла грам. Сергеевіча на становішча вучыцеля рысаваньня. Аднак—зусім неўспадзеўкі—Куратарыум адмовілася зацьвердзіць яго на гэтым становішчы, тлумачучы свой крок тым, што... грам. Сергеевіч ня мае польскае матуры!

Вось, дык прычына! Ну, а што-ж мае супольнага польская матура—з мастацтвам?!

Ці не забароніць пан куратар і капэльмэйстару дырыгаваць вучнёўскім аркестрам на тэй-жа падставе?! Бо-ж яна і тут і там—роўна на месцы.

Ліквідацыя Беластоцкага куратарыуму. 30 верасьня с. г. будзе зьліквідаваны Куратарыум Беластоцкага Школьнага вокругу, ўвесь тэрэн дзейнасьці яго абыйме Куратарыум Варшаўскі. Частка паветаў з Навагрудзкага Ваяводзтва, якая дагэтуль належала да Куратарыум Беластоцкага адойдзе да Куратарыуму Віленскага, а сам Куратар Беластоцкі Гансэроўскі, ходзяць чуткі, паедзе ў Лодзь. Так што, уся Польшча пры новым падзеле будзе мець 11 школьных вокругаў: Варшаўскі, Люблінскі, Лодзінскі, Кракаўскі, Львоўскі, Пазнанскі, Тарунскі, Шлёнскі (Катавіцкі), Віленскі, Брэсцкі і Луцкі.

Справа кс. Бародзіча. Мы ўжо падавалі інфармацыі аб паступках дзікага фанатыка кс. Бародзіча, які ў сваей парафіі ў Леонполі ў працягу даўжэйшага часу падбураў каталікоў проці праваслаўных, нішчыў крыжы й магілы на праваслаўным магільніку, падбураў каталікоў да захвату праваслаўных цэркваў і г. п. Хаця аб усім гэтым пісала з абурэньнем навет польская ўрадавая прэса, аднак ані адміністрацыйныя, ані судовыя ўлады не адважыліся „ўнішкадлівіць“ гэнага дзікуна. І вось, толькі цяпер—з вялікай парадай — у прысутнасьці самога арцыбіскупа віленскага!—ксёндз-гвалтаўнік быў выдалены з Леонполя, ды гэтак быў палажаны канец ягонай яўнай злачыннай, крымінальнай дзеяльнасьці.

Мімаволі насоўваецца гэткае прыраўнаньне: кс. Гадлеўскага, беларускага адраджэнца, яшчэ да суда і сьледзтва — проста па даносу суседзяў-абшарнікаў!—бяз ніякае цэрамоніі цягалі паліцэйскія пад канвоем, а пасьля суд жорстка засудзіў яго ажно на два гады ў вастрог... Для ксяндза-паляка ўлада аказалася больш „далікатнай“, і навет на месцы злачынства, калі ён адкрыта падбураў каталікоў да гвалтаў над праваслаўнымі, на яго не паднялася рука прадстаўніка ўлады.... У адносінах да ксяндза Бародзіча цывільная ўлада была бясчыннай!

„Сваімі сіламі“. Ад некатарага часу працуе ў Вільні драматычная трупа Гуртка Т-ва Беларускае Школы на Новым Сьвеце. За нядоўгі час яна здолела даць некалькі прадстаўленьняў. Трэба адзначыць, што Нова-Сьвецкі гурток складаецца амаль ня выключна з саміх работнікаў і працуе з уласнай ініцыятывы. Работнікі сваімі сіламі твораць сваё новае жыцьцё. Ня гледзячы на няўдачы першых шагоў, яны ня спыняюць працы і імкнуцца даказаць сваю жыцьцяздольнасьць, як арганізованае і культурнае сілы, — і судзячы па апошняму спэктаклю, можна думаць, што стараньні іх не прапалі дарма. З пастаўленых дзьвёх камэдыяў: „Боты“ і „Аказія з пампушкай“—абедзьве былі згуляны зусім задавальняюча. Відны рост артыстаў, сярод якіх зварочвалі на сябе ўвагу сёстры Ліванавы, Рэшатавічанка, Смолік, Іваноўскі і Мітрафанаў. Навасьцяй для пастановак беларускіх спэктакляў у Вільні, наагул—зьявілася выступленьне струннага аркестру (гітары, мандаліны, балалайкі), якія з пасьпехам сыгралі некалькі музыкальных рэчаў, выклікаўшы агульнае адобраньне. Што найцікавей для новасьветцаў — гэта ўкладаньне душы ў свае стараньні, выяўленае ці то ў мастацкай ігры, ці то наагул у самым тэхнічным абсталяваньні вечарыны. Асабліва заметна гэта было ў дэклямацыях грам. Ул. Рэшатава і іншых.

Новасьветцы ўсё робяць сваімі сіламі. Свае прадавальнікі білетаў і іншых рэчаў, свае кантралёры пры дзьвярох, свае артысты, дэкляматары, музыканты, навет публіка ў большасьці свая. Усюды відныя сьвежыя работніцкія беларускія гушчы, якія імкнуцца асіліць беларускую літэратурную мову ды паказацца ў добрым сьвеце перад беларускаю інтэлігенцыяй, якая трэба сказаць, не акінула вечарыны і была прадстаўлена даволі лічна. Наагул публікі было больш, ніж магла зьмясьціць невялікая, праўда, заля Народнага Дому Цэнтральнага Гуртка.

Інтэлігенцыю беларускую хіба толькі мог трошкі ўражаць выбар п'ес і дэклямацыяў, выдаючых сябе часта даволі такі неартыстычнымі выразамі.

Усё-ж такі, наглядаючы культурны рост нашых работнікаў на Новым Сьвеце — трэба гэта прывітаць і пажадаць далейшых пасьпехаў. Гр. гр. Мітрафанаў і Рэшатаў, як галоўныя арганізатары, сваею энэргіяй выклікаюць жывую сымпатыю.

З жыцьця Горадні.

Дэкрэтам ваяводзтва з 8 верасьня с. г. распушчана Мястовая Рада ў Горадні.

Новыя выбары абвешчаны на 9 кастрычніка.

У працягу першых 10 дзён мусяць быць прыгатаваны сьпіскі асоб, якія маюць права на ўчасьце ў галасаваньні. На агульны лік 46286 жыхароў Горадні прадбачыцца, што будуць мець права голасу ад 22 да 24 тысячаў. Вось, дзеля гэтага на адзін мандат патрэба, здаецца, больш 600 галасоў, бо агульны лік радных выносіць 33 асобы.

Як пройдуць выбары? Хто атрымае большасьць? Цяжка прадбачыць пакуль-што, бо йшчэ йдуць прыгатаваньні, нарады, канфэрэнцыі і г. д., але, здаецца, перамога будзе радыкальных работнікаў.

Сярод беларусаў паўстаюць 2 лагеры: нацыянальна-дэфэнзыўны і радыкальных беларускіх работнікаў. У першы ўваходзяць здраднікі сялянска-работніцкай ідэалёгіі, якіх работнікі выгналі з сваіх радоў і якія за грошы прадаліся аўтарам тайных мэморыялаў, дый другім „мілым жоўтым установам“. Яны зусім ня маюць ніякага ўплыву і послуху сярод работнікаў і працоўнай беларускай інтэлігенцыі м. Горадні, а толькі ідуць дзеля таго, каб разьбіць адзіны беларускі працоўны фронт. Дзеля гэтага кожны сьвядомы работнік-беларус павінен вытлумачыць несьвядомаму, якую роль іграюць нацыянал-дэфэнзыўшчыкі, якія маюць на думцы зблёкавацца з кучкай расейскіх манархістаў, — а тыя, як ведама, усё йшчэ лятуцяць „о царѣ батюшкѣ“. Палітычным спэкулянтам ня йдзе аб тое, каб бараніць правы працоўных, а толькі, каб засесьці ў Радзе дзеля свае асабістае выгады ды каб ехаць на карках працоўных.

Дык кожны нацыянальна чэсны і клясава сьведамы беларус павінен з агідай адвярнуцца ад іх.

Народны.

Да нашых падпішчыкаў.

Пасылаючы рахункі, просім пав. грам. Падпішчыкаў урэгуляваць падпісную плату.

Хто да 1 кастрычніка не ўрэгулюе падпісной платы, або ня прышле паведамленьня, што грошы будуць прысланы, таму высылка газэты будзе спынена.

Адміністрацыя.

Голас з-за крат.

(Пісьмо б. вучня Віл. Бел. Гімназіі).

Нашы афіцыяльныя „апякуны“ і розныя іх падлізьнікі з хадэцка-сельсаюзьніцкае банды, ды спасярод родных ім павлюкевічаўцаў і ўмястоўшчыкаў — трубяць на ўвесь сьвет аб „палітыкаваньні“, якім нібыто-то займаецца Віленская Беларуская Гімназія і за якое ўсе гэтыя паны згодным хорам трэбуюць разгрому Гімназіі ўладамі. Вось-жа цікаўна падаць да агульнага ведама гэты запраўды-ж чалавечы дакумант—пісьмо з турмы былага вучня Віл. Бел. Гімназіі да аднаго з вучыцялёў. Аўтар пісьма — здольны малады паэт, гарачы адраджэнец, абвінавачаны, як відаць з зьместу пісьма, у камунізьме. Дык тым цікаўней пазнаёміцца з голасам гэтага нібы-то камуніста—у справе таго, што ён (а пэўне-ж і ўсе вучні наагул!) вынес з Віл. Бел. Гімназіі. Падаем пісьмо з некаторымі скарачэньнямі, якія не зьмяняюць думак аўтара.

Пішу да Вас ліст, хочучы гэтым даказаць, што я, як былы Ваш вучань, не забыўся Вас, а перадусім тае працы, якую Вы палажылі на ўзгадаваньне нас, вучняў. Нажаль, пішу я ня з волі, а з-за кратаў Лукішскае турмы, у якой я знаходжуся ўжо трэці месяц.

Як цзіўна! Беларускай вучнёўскай моладзі прыходзіцца рабіць першыя жыцьцёвыя крокі ў страшэнна-цяжкіх варунках. Ня толькі дзьверы польскае вышэйшае школы зачынены для яе, але ёй выпадае праходзіць яшчэ турэмную школу, школу суровага жыцьця!

Абвінавачваюць мяне, як і ў большасьці арыштаў цяпер, у камунізьме, ці вярней у тым, што нібы я — камуніст. Мала разьбіраючыся ў палітыцы, я бязумоўна, ня мог мець і ня меў выразна-акрэсьленага палітычнага кірунку ці ідэалёгіі і дзеля гэтага я не баюся тых закідаў, якія стаўляюць мне. (Між іншым закід, што я хадзіў па вуліцам Вільні...), Я веру, што пройдуць гэтыя цяжкія, чорныя дні, і гэтае перакананьне не дае мейсца для суму. Школа дала мне, бясспрэчна, тую патрэбную загартоўку волі і характару, тую адпорнасьць, якая дае магчымасьць рэагаваць мне на жыцьцё.

Гэтым бяссумліўна, у вялікай меры абязаны я Вам. Цяпер, асабліва ў турме, калі я ўжо прыастыг ад „вучнёўства“, ад часта-выпадаўшых у сучаснай школе непаразуменьняў з вучыцялямі, я магу аб'ектыўна ацаніць усю справядлівасьць і важнасьць Вашых „натацыяў“, выгавараў і т. д., адносна вучэньня, трыманьня сябе і выхаваньня. Нам, вучням, часамі здавалася, што Вы, вучыцялі, можа за-шмат вымагаеце ад нас вучыцца. Але цяпер я разумею, што гэта трэба было, што гэта на нашу карысьць!.. Дзякую Вам яшчэ раз! Я разумею цяпер, што для беларускай моладзі трэба вучыцца, вучыцца і вучыцца. Толькі будучы асьвечанымі мы зможам прынесьці карысьць нашаму беднаму народу, якому вытыкаюць заўсёды ягоную някультурнасьць.

Жыву я тым аднатонным, шэрым жыцьцём, якім адзначаюцца вастрожныя дні. Чытаю кнігі, хоць іх мяне пазбавілі, крыху вучуся і асабліва зьвяртаю ўвагу на маю паэтыцкую творчасьць. Сумаваць ня прыходзіцца... Не адзін я тут з Беларускай Гімназіі. Знаходзяцца тут і другія. Як яны жывуць, я ня ведаю, бо ня маю магчымасьці з імі гутарыць.

Газэт у мяне няма, і дзеля гэтага я зусім адарваны ад таго жыцьця, якое б'е крыніцай за сьценамі вастрогу. Крыўдна, што адарвалі ад жыцьця, паклаўшы часова finis на навуцы і разьвіцьці. Крыўдна, што нехта меў сілу пасадзіць мяне за нішто ў вастрог. Спадзяюся аднак хутка выйсьці пад надзор паліцыі, ці так. Прашу Вас, перадаць шчырую падзяку ўсім г. вучыцялём за іх столькі-гадовую працу над маім вучэньнем, якое, бязумоўна, ня пройдзе дарма!

За тым бывайце здаровы! Цісну моцна Вашу руку!

З паважаньнем: вязень
(подпіс)

З Т-ва Бел. Школы.

Да ведама дэклярантаў.

Горадзенская Акружная Управа Т-ва Беларускае Школы перад пачаткам школьнага году зьвярнулася да школьнага інспэктара Горадзенскага пав., каб ён адказаў, у якім стане знаходзіцца справа адкрыцьця беларускіх урадавых школ, на якія пададзена ў адным толькі Горадзенскім павеце звыш **1.500 дэклярацыяў**—больш, як на **2.200 дзяцей.** На гэта атрымалі адказ ад Інспэктара, што ён, разгледзіўшы дэклярацыі і зрабіўшы свае заключэньне, з усімі матар'яламі яшчэ ў лютым 1927 г. пераслаў іх Куратару ў Беласток, і што ніякага адказу ад куратара ён да гэтага часу ня мае.

Дзеля гэтага Акружная Управа дэлегавала свайго прадстаўніка ў Куратарыум, каб аканчальна выясьніў гэтую справу і прывёз інфармацыі адносна да пытаньня аб навучаньні ў школах, на якія пададзены дэклярацыі, пабеларуску. Але таксама і куратарыум ня даў здавальняючага адказу, кажучы толькі, што справа аб мове навучаньня **ўжо вырашана** і ў найбліжэйшым часе ўся справа будзе пераслана інспэктару дзеля абвяшчэньня заінтэрасаванай люднасьці, дадаючы пры гэтым, што бацькі, якія падавалі дэклярацыі, **мо' дзе ня будуць задаволены яго рашэньнем,** дык будуць мець магчымасьць **абжалаваць у працягу 14 дзён да Міністра Асьветы.**

Дзеля гэтага Горадзенская Акружная Управа Т-ва Белар. Школы, падаючы гэта да ведама дэклярантаў і іх паўнамоцнікаў, адначасна заклікае бацькоў, каб былі падгатаваны да гэтага вось адказу Куратарыуму і скарысталі з прыналежнага ім права абжалаваньня ў выпадках: а) калі ня будзе адчынена беларуская школа, а астанецца надалей польская; б) калі заместа беларускай школы будзе адчынена двух-язычная (ўтраквістычная); в) калі беларуская мова будзе ўведзена ў польскай школе, толькі як прадмет. Трэба, каб усе—дружна, як адзін, — падалі рэкурсы, дамагаючыся чыстай школы ў роднай беларускай мове, бо школа павінна быць беларуская — як на падставе законаў, так і дзеля карысьці народнае асьветы наагул.

Адначасна заклікаем усіх беларусаў, каб, ня гледзячы на тое, які будзе адказ ад Куратарыум, прыступілі да складаньня новых дэклярацыяў. За дэклярацыямі і інструкцыямі зварачайцеся да Акружнае Управы Т-ва Беларускае Школы, Горадня вул. Ожэшковай № 8 п. 6.

Старшыня Управы: **П. Сеўрук.**
Сэкрэтар: **Зьм. Кулакоўскі.**

× **У вёсцы Запольле,** Дубноўскае гміны, Горадзенскага павету, драматычнай сэкцыяй Гуртка Т-ва Беларускае Школы, пры дапамозе Акружной Управы, 28-га жніўня с. г. быў зладжаны спэктакль. Пастаўлена была п'еска „Боты“, водэвіль з песьнямі і танцамі ў 1 дзеі, „Мікітаў Лапаць“, камэдыя ў 2-х актах М. Кудзелькі, „Чорт і Баба“ жарт у 1-м акце Ф. Аляхновіча.

Увесь чысты даход ад спэктаклю пайшоў на арганізацыю бібліятэкі-чытальні, якая ў хуткім часе будзе адчынена.

Карэспандэнцыі.

Выбары да гміннае рацы.

(Поразаўская гміна, Ваўкавышчына).

У выбарах прыймала ўдзел 137 прадстаўнікоў з 140 выбаршчыкаў. Наша сялянства не зразумеўшы таго, што ў арганізаванасьці сіла, разьбіліся на грамадкі і кожная з іх выставіла свой сьпісак. Усяго было выстаўлена дзевяць сьпіскаў, з якіх шэсьць сялянскіх, адзін жыдоўскі, адзін абшарніцкі і адзін поразаўскае шляхты. Усе заклікі аб'яднацца і ўтварыць адзін моцны сялянскі сьпісак і тым правесьці сваю большасьць — скончыліся нічым. Вынікі выбараў наступныя: у новую раду прайшло восем беларусаў, з якіх шэсьць сьвядомых барацьбітаў за лепшую долю, два шляхцюкі, два абшарнікі і два жыды. Войтам абраны стары войт, заступнікам войта беларус і лаўнікам таксама беларус.

А. Патоцкі.

Выбары ў Раду.

(Хаценчыцкая гміна, Вялейшчына).

У ліпні месяцы ў нас адбыліся выбары ў гмінную раду. З прычыны таго, што сялянскі сьпісак, у які ўваходзілі сьвядомыя сяляне нашае гміны, быў уняважнены, у новую гмінную раду папалі блізу што ўсе радныя старое рады, а на войта абраны той самы войт. Цікава адзначыць, што сьпісак № 3 атрымаў 14 галасоў — правёў толькі аднаго кандыдата, але дзеля таго, што другім кандыдатам быў абшарнік Бароўскі, які фактычна кіраваў выбарамі, прайшоў і ён. Сяляне нашы вельмі не здаволены такімі вынікамі выбараў і зусім страцілі надзею на паправу свайго лёсу. Але гэтыя выбары хай будуць прыкладам таго, што толькі арганізаванымі сіламі мы здолеем процістаць тым элемэнтам, якія прывыклі езьдзіць на нашым карку

Селянін.

Вечарына.

(Палачаны, Маладэчанскі павет).

17-га ліпня с. г. Палачанскі гурток Т-ва Беларускае Школы, у будынку старой гміннай рады, уладзіў вечарыну-спэктакль. Былі адыграны дзьве п'ескі, якія прайшлі з вялікім пасьпехам. Трэба адзначыць тут, што жаночыя ролі ігралі хлапцы, бо за работаю не маглі знайсьці сярод нашых дзяўчат ніводнае артысткі. Але ігра была такою натуральнаю, што ніхто навет і не падумаў, што мужчыны іграюць жаночыя ролі. Стыдна вам, дзяўчаткі, што вы свой абавязак, які ляжыць на вас аддаёце мужчынам. Думаю, што на наступныя вечарыны нашы дзяўчаты, як адна возьмуцца за культурную працу поруч з хлапцамі. Народу на вечарыне было поўна. Вольных месц зусім ня было. Увесь даход пайшоў на бібліатэку пры гуртку. Трэба адзначыць, што сярод нашага сялянства ёсьць адзінкі, якім, відаць, не падабаецца, што наш народ замест таго, каб траціць грошы на гарэлку і іншую брыду, ходзіць на беларускія вечарыны, ўсялякімі спосабамі адгаварываюць, але ведама гэтае юдашава іх праца ніякага пасьпеху ня мае і мець ня будзе.

Язэп Садоўскі.

Пара апомніцца.

(В. Міцкевічы, Баранавіцкі павет).

Сумна і жудасна робіцца на сэрцы, жаль і плач барэ, калі паглядзіш на нашых хлапцоў, што праводзяць дні ў п'янстве і разгуле. Боязна вечарам прайсьці па вуліцы, асабліва калі яшчэ разгуляецца наша шляхта. Гэтак у нядзелю 25-га жніўня хлапцы і дзяўчаты сабраліся пагутарыць, пачытаць сваю родную газэту ці кніжку, даведацца, што робіцца на сьвеце і як там жывуць людзі. Пасьля была вечарына. Усё шло добра, гладка, ціха, спакойна. Але, як на бяду, прышлі п'яныя хлапцы К. Д. і Я. Ц. і пачалі разганяць вечарыну, пры чым прычапіліся да хлапца Кузьміка, той, каб выратаваць свае бакі, пачаў уцякаць. Буяны з нажамі кінуліся за ім. Чым скончылася-б гэтая гульня—няведама, каб ня варта, якая разагнала іх. Але без ахвяры ўсё-ж такі не абыйшлося. Гэныя два буяны, спаткаўшы нашых дзяўчатак Зіну і Марту, так моцна іх пабілі, што яны навет не маглі ісьці на работу. Калі скончыцца такое жыцьцё, калі схамянуцца нашы хлапцы і возьмуцца за працу, якая дасьць карысьць, ня толькі нашай, але і такім-жа цёмным суседзям вёскам?! Пара, ужо пара!

Блізкі.

Рэдактар-Выдавец: П. Кумпян.

Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22.